

Forholdet mellem sport og poesi

Jørgen Leth og cykelanedotter; nævn en mere ikonisk duo. Det er svært hvis man både er sports- og litteraturinteressert. Det er langt lettere, hvis man kun er én af delene, men så er værket “Der var engang en mand som hed Fausto Coppi” til gengæld også et, man bør springe over.

Her nørdes cykelhistorie på den helt store klinge. Og det gøres på den litterære, romantiserende måde, der er karakteristisk for Jørgen Leth, og som i sidste ende er svær at kategorisere som enten fag- eller skønlitteratur. Transskriberet kommentering, avisartikler og digte sammenkobles i denne antologi, der demonstrerer hvordan sport og poesi tilsammen kan gå op i en højere enhed, når ellers blandingsforholdet er rigtigt.

For nogle år tilbage var “lyden af sommer” Dennis Ritters knivskarpe kommentering, Rolf Sørensens hot takes om Rolf Sørensen (men også om cykelløbet indimellem), og så Jørgen Leths pludselige poetiske perspektivering til landskabet, morgenmaden, bjergene, krigene, krigene på bjergene, rytterne, der døde i krigene på bjergene, og så lidt om vinen og lidt mere om landskabet. Det kunne jeg godt lide. Det var lyden af Tour de France på TV2.

Men tiden gik. De danske ryttere blev bedre, og herhjemme trak mellemliderne, der kunne have været deres fædre, stramme cykeltrøjer om ølmaverne og tog til landevejene for at chikanere trafikken. Danskerne opfandt cykelsporten, for nu var vi blevet gode til lortet. Cykling havde aldrig været kedeligt. Cykling havde aldrig været til grin. Vi havde faktisk altid elsket cykling, og vi vidste godt, hvornår udbruddet ville holde hjem, og hvorfor Chris Froome var dopet som ind i helvede. Sporten kom i fokus. De

professionelle trådte til. Dækningen måtte afspejle danskernes niveau – både i sadlen og på sofaen. Nu handlede det om cyklen og atleten, ikke længere landskabet, som cyklen kørte igennem, og ikke længere mennesket, der gemte sig under atletens latterlige enkeltstartshjelm.

Udviklingen gjorde, at der blev skruet gradvist ned for Jørgen Leths mikrofon. Hans input blev irrelevant. Hans stol blev rykket længere og længere bagud, indtil stolen ikke længere kunne siges at befinde sig i kommentatorboksen. Jørgen Leth var, helt bogstavelig talt, blevet TV2's mand i marken, for dér, mellem korn og halmballer, i skyggen af en syren og med Sydfrankrigs lavendelhav som baggrund, havde man placeret Monsieur Jørgen i sommeren 18. Man havde forvist digteren til det landskab, han yndede at beskrive. Således kunne man nøjes med at klippe til ham, når løbet blev kedeligt, og aldrig igen skulle poesien komme i vejen for, hvad det virkelig handlede om: sporten.

2018 blev Jørgen Leths sidste år på Touren for TV2. Kanalen ville ikke engang betale for flybillet og forplejning i 2019, når nu Provence strengt taget kunne erstattes med en green-screen i studiet. Leth nægtede selvfølgelig, sagde op og tog ufilmet til Frankrig, men i 2021 blev han reinkarnet på Eurosport i form af en meget yngre og meget tyndere mand i jakkesæt, der pludselig tillod sig at bruge metaforer og svulmende gloser i sin kommentering af Giro d'Italia. Det var forfatteren Bastian Emil Goldschmidt. Litteraturen var tilbage i feltet af cykeljournalister.

Goldschmidt har aldrig afvist den uundgåelige og smigrende sammenligning med Leth. De to romantikere har de samme idoler: Ocaña, Pingeon, Anquetil. De husker de samme billeder af lidende ryttere på skaldede bjerge. De ser den samme kunst i cykelløbet – den som TV2 ikke så en plads til, og den som ingen ser på Eurosport, for hvem ser Eurosport?

I optakten til Jonas Vingegaards titelforsvar ved sidste års Tour de France, besluttede Goldschmidt og Leth sig for at op- og afstøve alle Jørgen Leths utallige artikler, kommentarer og digte om cykelsport gennem tiden, derpå samarbejde om at skrive nogle nye genialiteter og samle hele herligheden i en enkelt udgivelse. Den kom til at hedde “Der var engang en mand som hed Fausto Coppi” og den udkom sidste sommer.

Det er en kleppert. Den er stor og blå, ligesom Jørgen Leths ord, for her skal være plads til 80 års cykelvisdom. Værket er inddelt i sportslige perioder, opkaldt efter de ryttere, der dominerede dem, og således forløber teksterne kronologisk fra 40'erne til i dag. Bogen kan derfor næsten benyttes som et opslagsværk, og ønsker man at lære, hvad Monsieur Jørgen mon synes om Lance Armstrong, er det blot at slå Leths cykelbibel op på "Marco Pantanis tid". Og netop at Leth betragter start-00'erne som defineret af Pantani – den flyvske, kreative, underholdende og uheldige bjergrytter, der skabte spænding i løbene – og ikke Armstrong, den kedelige, alienagtige, iskolde overmand, der dræbte spændingen, forklarer meget om Jørgen Leths idealer og idoler indenfor cykelsport.

"Det bebrejdes mig, at jeg vil lægge mere ind i cykelløbene end der er. Hvad vil det sige? Jeg lægger det ind i det, som jeg ser," skriver Leth i en tekst fra 1996, der både er bragt i sin fulde længde i bogen og optræder som dens forord. Og dette forord er velvalgt. Det berører et centralt motiv hos Jørgen Leth som sportsjournalist og derfor også et centralt motiv i denne antologi: Hvad er forholdet mellem sport og poesi? Er de modstandere eller medspillere? Bevirker sportens regler, tabeller, stopur, virkelige kravebensbrud og politik, at poesien må forlade banen? eller er der en kunst at udvinde fra en sukkerkold cykelrytters tusindmeterblik? Det mener Jørgen Leth utvivlsomt, og det har han ment i 80 år, lige siden han som barn så sprinteren, krigsveteranen, verdensmesteren Reginald Harris ryge på sin pibe med sit vansirede ansigt mellem spurtduellerne på Århus cykelbanes lakerede træ.

Nok nøjes Leth med at beskrive, hvad han ser i et cykelløb, men han ser også langt, langt mere end sine kolleger. Derfor foretrækker Jørgen Leth romantiske, modige, evigt forbandede enere, der altid bliver nummer to, som Luis Ocaña og Marco Pantani; "digtere med deres pludselige handlinger," fremfor kyniske kejsere af feltet, inkarnerede sportsmænd og vindere, der regerer med frygt og kontrol fra fronten, som Chris Froome, Eddie Merckx og Lance Armstrong.

Navne. Der er mange af dem. Jørgen Leth er pronominerens mand. Han samler på dem, indrammer dem og kategoriserer dem. Sådan oplever Jørgen Leth verden, og sådan beskriver han den gennem hullet i en racercykels stel. Det er godt. Det er ikke godt. Han er en smuk rytter. Han er ikke en smuk rytter. Også digte helt tilbage fra *Lykken i*

Ingenmandsland (1967), *Glatte hårdtpumpede puder* (1969), og *Sportsdigte* (1967) har fundet vej til antologien. Det var dengang systemdigtning og konkretisme var all the rage i de modernistiske 60'ere, og hvor Jørgen Leth gjorde sine diskuterbart mest markante bidrag til litteraturhistorien. Og udvindelsen af store følelser fra et sort-hvid billede af en mand på en cykel, betagelsen af et simpelt stedord, den store kunst i den enkelt fremførte observation er måske bedst beskrevet som netop konkretisme. Jørgen Leth er en konkret mand. Det er sådan, han finder kunsten i sporten. Det er igennem dyrkelsen af systemet, at poesien kan få lov at køre med i feltet. Manden på brostenene - det er nok i sig selv. Indram, kategorisér, nyd, videre til næste forårsklassiker. Jørgen Leth ser de samme billeder som alle os andre, læser de samme ord, men han lægger langt mere ind i dem, og det er en fryd at opleve et cykelløb, der blev afgjort for 60 år siden med de briller på.

Værket bliver især en fryd, når det anekdotiske, det poetiske og det skønne får plads. Andre steder er lidt for mange sider dedikeret til den journalistiske og samtidige redegørelse for en hel grand tours forløb. Det er underholdende at læse Leths umiddelbare reaktion på Giro d'Italia 1973 eller Riis' kamp mod Indurain i 1995, og her går det også op for mig, at Jørgen Leth faktisk er umådelig vidende om også cyklingens sportslige og tekniske dimension (hvad der med al respekt ikke har været soleklart i min tid), men Jørgen Leth er dog allerbedst, når han er digter. Når han lader sig selv se mere end os andre, og når han pudser et gammelt kategoriseret pronomen for at vise det med ømhed og omhu til sin læser.

Derfor er det i de drømmende tilbageblik, skrevet i 2023 sammen med Bastian Emil Goldschmidt, at værket finder mange af sine højdepunkter - Den om Hugo Koblet, der kørte med en kam i baglommen og havde medregnet forfængeligheden i sit forspring til feltet. Han steg af cyklen før målstregen og redte håret, så han kunne se godt ud på målfotoet. Eller den om ham, der blev taget af dopingkontrollen med koffein nok i blodet til 24 espressoshots. Eller den, hvor Jørgen Leth må adressere, hvad der absolut altid skal adresseres, så snart vi taler om cykling: doping, men hvor han gør det på en måde, som man aldrig har hørt eller kommer til at høre andre sportsjournalister gøre det:

“de billeder jeg har set af rytterne / de er jo ikke løgn / de findes og er der / Rasmussen i solen på Aubisque / Riis på Hautacam / de mister ikke deres helgenglorie / fordi der er begået en teknisk synd / hvad vindes ved / at slette det hele // Det fører tilbage til læsning af / Doktor Faustus / Thomas Manns roman / om kunstneren / der pantsætter sin sjæl / for at opnå den højeste indsigt / at køre over evne.”

Det er godt. Det kan jeg godt lide. Det er faktisk decideret fremragende, og jeg vil støve hylden af og stryge æselørerne, inden jeg gemmer denne bogs mange billeder og stednavne i min hukommelse og kategoriserer værket i bogreolen. Spørgsmålet er bare hvor. Er det faglitteratur eller skønlitteratur? Journalistik eller kunst? Er der plads til poesiovre ved sportsleksikonet og historiebogen, eller hører Thomas Voeckler og Bernard Hinault i virkeligheden til blandt Baudelaire og Hugo og de andre franske digtere?

Nej, jeg har besluttet mig. Der er altid plads til poesi i sport. Bogen er faglitteratur. Virkeligheden er blevet observeret og dokumenteret. Det handler bare om, hvad man lægger ind i det. Jørgen Leth lægger meget ind i det. Forholdet er 1:1. Da Vingegaard ventede på sin modstander, efter Pogacar var styrtet i grøften på 18. etape i 2022, var han lige dele cykelrytter og poet. Han kunne have kørt videre og vundet lettere, men med den markante handling valgte han at skrive historien om sin sejr bedre. Og det *var* i sandhed en god historie. Et kunstværk i sig selv. Det var journalisterne, der transskriberede historien, men det var Vingegaard, der skabte den.

Det var bare ærgerligt, at Jørgen Leth ved den lejlighed, hverken befandt sig i TV2's kommentatorboks eller på en mark i nærheden, hvor de kunne klippe til ham. Det gjorde han ikke, fordi TV2 ikke så i cykelløbene, hvad Leth gør. Hans observationer kunne have gjort øjeblikket endnu mere mindeværdigt. Men så er det heldigt, at man også kan læse om den hændelse i “Der var engang en mand som hed Fausto Coppi”. Selvom Leths kommentarer heller ikke bliver lyden af denne sommer på TV2, er det altså passende, at de måske, som et akkompagnement til TV-dækningen, kan bidrage med nogle indrammede billeder af sommer i form af denne antologi. Det fortjener Leths kommentarer. De fortjener at blive hørt. De er gode. Det er godt.

Præcis ligesom Leth og Goldschmidt er som cykelfans, er dette værk altså lige dele sport og poesi. Lycraklædte sofaryttere vil mene, at behandlingen af cykelhistorien er for subjektiv og præget af for meget romantisering og for lidt præcision. Bogormene omvendt. Kommer man kun for systemdigtning og landskabsbeskrivelse bliver man både slemt skuffet og væsentligt klogere på sprintertog, timerekorden, og hvordan Roger de Vlaeminck klarede sig i Paris-Roubaix mellem 1970 og 1978. Er man til gengæld interesseret i både sport og poesi, og hvad de to ofte modstridende størrelser kan skabe, når blandingsforholdet er rigtigt; så er “Der var engang en mand som hed Fausto Coppi” et mesterværk, der viser både cykelsporten og Jørgen Leth fra deres smukkeste sider.

Tidspunkt: 2023

Forfatter: Jørgen Leth

Titel: Der var engang en mand som hed Fausto Coppi

Sider: 300

Forlag: Gyldendal

[Facebook < https://www.facebook.com/litteraturnu >](https://www.facebook.com/litteraturnu) / [Instagram < https://www.instagram.com/litteraturnu.dk >](https://www.instagram.com/litteraturnu.dk)

Hjemmesiden er lavet i samarbejde med [Hilsen IT < https://hilsenit.github.io/ >](https://hilsenit.github.io/)